

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง สรุปผลการวิจัย ได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.35 มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.43 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 31.89 ประกอบอาชีพ รับจ้าง/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 31.62 มีรายได้เฉลี่ย ต่ำกว่า 20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 47.03 โดยการมาท่องเที่ยวชุมชนวอแก้วนี้ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากเพื่อน ๆ คิดเป็นร้อยละ 41.62 มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจคิดเป็นร้อยละ 73.51 โดยใช้ช่วงเวลาในการท่องเที่ยว ในวันเสาร์-อาทิตย์ คิดเป็นร้อยละ 45.41 มีค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวชุมชนวอแก้วนี้ ในระหว่าง 1,000 - 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.84 สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนวอแก้วพบว่าในภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.85 , S.D. = 0.72) และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.03, S.D. = 0.71)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และแหล่งธรรมชาติ มีความโดดเด่น และความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวแบบชุมชน สอดคล้องกับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) เกี่ยวกับการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเรื่องลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่พิจารณาจากระบบนิเวศภายใน แหล่งท่องเที่ยวที่มีความดั้งเดิมแท้จริง มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ปรากฏอยู่ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและ ด้านวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันชาวชุมชนวอแก้ว มีความยินดีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน พร้อมทั้งจะปฏิบัติตนต้อนรับ และเป็นเจ้าบ้านที่ดีแก่ทุกคนที่มาเยือน เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น มีส่วนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การท่องเที่ยวมีส่วนทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่ยังพบว่าช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวที่ชุมชนวอแก้วนี้ส่วนใหญ่มาในวันเสาร์ - อาทิตย์ ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2559) ที่กำหนดลำปางเป็น 1 ใน 3 จังหวัดภาคเหนือ เมืองที่ไม่หมุนไปตามกาลเวลา และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศท่องเที่ยวในวันธรรมดา (วันจันทร์ - ศุกร์) อีกทั้งจากการศึกษา พบว่า ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ชุมชนวอแก้วนี้ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1,000 - 3,000 บาท เท่านั้น ซึ่งเปรียบเทียบกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ในปัจจุบัน ซึ่งค่าครองชีพสูงขึ้นมาก แต่ปรากฏว่านักท่องเที่ยว มีการใช้จ่ายน้อยมาก อาจจะมีสาเหตุมาจากการใช้จ่ายอย่างประหยัด และ ที่พักแรมตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และแหล่งให้บริการอื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร ของฝาก ของที่ระลึก จึงควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ ของฝาก ของที่ระลึกในชุมชนวอแก้วให้เป็นจุด

ขาย ดึงดูดใจ เป็นที่พึงพอใจ ถูกใจ ของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ให้ขึ้นอยู่กับการจัดประสบการณ์ โปรแกรมนำเที่ยว ให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์ สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เหนือกว่า ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการรายอื่น มีส่วนกระตุ้น ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดการทุ่มเทร่างกาย แรงใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในการพัฒนาชุมชน มีกำลังใจ กำลังทุนทรัพย์ มากขึ้น เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเรียนรู้วิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ ต่อไป กล่าวโดยสรุป ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว จัดว่าเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจชุมชน การมีส่วนร่วมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมชุมชน ด้านการสร้างการเรียนรู้ชุมชน และด้านการบริการที่ดี และปลอดภัย แต่อาจจะมีจุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคบ้างในด้านการมีองค์กรและกลไกของการท่องเที่ยวชุมชนที่เข้มแข็ง ตลอดจนการมีระบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มาช่วยสนับสนุนหนุนเสริมอย่างเข้มแข็งในอนาคตต่อไป

ส่วนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บนพื้นฐานความคิดเห็นของชุมชน พบว่าชุมชนต้องการให้ การพัฒนาการท่องเที่ยว เกิดจากความต้องการของประชาชนท้องถิ่น ชุมชนได้มีการออกกฎ ระเบียบเอง มีการร่วมกันจัดทำธรรมนูญตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พ.ศ.2559 โดยมีคณะกรรมการของชุมชน เป็นแกนนำในการพัฒนาร่วมกับคนในท้องถิ่น ส่วนภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ชุมชนต้องการให้เป็นที่ปรึกษา ผู้สนับสนุนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยชุมชน ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. 2559: 5,30) ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว ที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม การเสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่ และคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของมาฆะ ชิตตะสังคะและคณะ (2553) ว่าความพร้อมของชุมชนกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และแนวทางการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการด้านที่พักและอาหาร นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีการวิจัย และพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเป็นกลไกในระดับพื้นที่ ที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐ เรื่องการท่องเที่ยววิถีไทย และค้นคว้าหาความรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือตอนบน และภาคใต้เช่น ชุดโครงการ กลไกการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สนับสนุนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งแยกเป็นชุดโครงการย่อย อาทิ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวทางการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แนวทางการจัดทำผังชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ด้านปัจจัย ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว พบว่า ยังมีปัญหาด้านงบประมาณที่จำกัด ภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างไม่ต่อเนื่อง ประเด็นที่สำคัญมาก คือ ขาดความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การจัดโปรแกรมนำเที่ยว ขาดมัคคุเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญภาษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประยูร ดาศรี (2557) ว่า มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใด ๆ จะเกิดการพัฒนายั่งยืนได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน (Gunning and D.E. Coursey. 1994) และให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนวอแก้วก็คงเป็นแนวทางเดียวกัน คือให้ชุมชนบริเวณโดยรอบเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้นเกือบทุก ๆ เดือนในรอบปี

ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว พบว่า คณะกรรมการชุมชน ควร มีกระบวนการในการทบทวนตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการป้องกัน การแก้ไขปัญหา ที่อาจเกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาชะ ชิตตะสังคะและคณะ(2553) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ยังมีคงมีการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก หรือองค์กรภายนอกในการให้การฝึกอบรมและสนับสนุนงบประมาณและการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับแนวคิดของ Shirley Eber (1993) อ้างถึง ใน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2554) ที่ได้เผยแพร่หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ว่าควรมีการประเมินผล ตรวจสอบ และ การศึกษาวิจัย (Undertaking Research) อันมีความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา เพิ่มคุณค่า และคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการศึกษาผลกระทบ ทั้งการประเมินศักยภาพด้านการจัดการ และผลกระทบในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว หรือทิศทางทางการตลาด เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการปรับแนวทางการจัดการด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนวอแก้ว ควรเสริมจุดแข็ง ที่ชุมชนมีอยู่ในด้านสภาพพื้นที่โดยรอบชุมชนวอแก้ว ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ต้นแบบในเรื่องของเกษตรปลอดภัย การตลาด ผลผลิต การบริหารจัดการทีมงาน การสร้างภาวะผู้นำ และการสร้างโอกาส จากคนรุ่นใหม่ โดยการต่อยอดความรู้ ที่มีอยู่ส่งต่อไปยังคนรุ่นหลัง สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งให้พัฒนาสู่ระดับชาติ และนานาชาติ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมท่องเที่ยว และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เนื่องจาก การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานการท่องเที่ยวของจังหวัด และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ดังนั้น นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมจังหวัด จึงควรสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งให้ แหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว สมาคมท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวิชาการ และการบริหารจัดการ โดยใช้ความรู้จริงเชิงประจักษ์ เช่น การกำหนดกฎ ระเบียบ กติกา ที่ทำได้ และไม่ได้ ฯลฯ การสร้างมาตรฐานคุณภาพ ทั้งด้านชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ และ นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง นี้ ทำให้ได้ผลการศึกษา วิถีชีวิตชุมชน ของชุมชนวอแก้วอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งเรียนรู้ประโยชน์ของระบบนิเวศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คุ้มค่า สมควรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไว้อย่างยั่งยืนตามแนวคิด และมุมมองใหม่ กับการท่องเที่ยวแบบลงลึกในชุมชน นักท่องเที่ยวควรเคารพในระเบียบ กฎ กติกาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้น และประเด็นสำคัญ นักท่องเที่ยวต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อร่วมกันบริหารจัดการให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืนต่อไป

ขณะเดียวกันที่ชุมชนเอง ก็สามารถยังประโยชน์คืนสู่สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การกำหนดแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เกิดความชัดเจน และเป็นรูปธรรม ซึ่งในกระบวนการวางแผน ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคการศึกษา อีกทั้งการกำหนดบทบาทสมาชิกองค์กรชุมชนในทุก ๆ ขั้นตอน นอกจากนี้ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการขององค์กรชุมชน ควรมีการติดตาม และประเมินผลอย่างน้อย ทุก ๆ 3 เดือน และควรเร่งนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ ในการทำวิจัย ครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัย เกี่ยวกับแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยยึดหลักการ พัฒนาตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน และเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ ที่มีมาตรฐานระดับประเทศเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนยิ่ง ๆ ขึ้นไป